

OROIPEN BATZUEK

Manuel Lekuonak

Aita Salvatore Mitxelenaren omen-libururako oroipen batzuek eskatzen dizkidate. Oroipen laburtxo batzuek.

Egia esan, nik oroipen gutxi det Aita Salvatorerenik; beti berarekin bizi izan ziranak geiago izango dute; bañan ori bai, nekez aazten diran oietakoak dira, nik ditudanak: biotzetikan biotzerakoak...

Atzekoz aurrera asiko naiz: azkena etorri zanaketik, Ameriketatik etorri zanaketik.

Etorri-berrian bein egin zidan ikuste, Andoaingo gure etxean... Aldatua arkitu nuan, joan zanetik sobera aldatua. Bere azken-lana irakurri zidan: berak oi zuan bezela, gartsu irakurri, predikuan ari bailitzan, beso-makillai eragiñaz: bañan "Kalbario" ura!, gurutz-bide odol-jario ura! "Abendats" ura!, beste ari batekoa atera bait zitzaion leengo "Arantzazu" ura... Oso aldatua iritzi nion gure Salvatore gizagajoari...

* * *

Bere joaierakoa —Ameriketara zijoanekoa— da nere beste oroipena. Arratsalde eder bat zan. Donostiako "Parque María Cristinan" egin genduan bi-biok ibil-aldi goxo. Gure kontuak aotan, eta gure kontuak biotzean...

Azkeneko itzak:

—Don Manuel: an ere nik lanean jarraituko det.

Eta nere erantzuna:

—An; bañan emen, guk, Arantzazu-Poemaren egillea palta...

Eta eztarrian korapillo bat bioiri...

* * *

Leenagoko oroipenak.

Donostiara etorri-berri zalarik —bere Poema egiten ari zalarik— nola etortzen zitzaidan Lasartera, egiten ari zuan lana, egin-ala, apurka-apurka, neri erakustera. Uste bait det A. Gaztelurrutia batekin etortzen zitzaidala, eta bere lana irakurtzera ez baño, kantatzera etortzen zirala biok: kantatzera, bai, eta kantatu ere nola, gero? itzulikatu, transfiguratuta bezela jarduten bait zuten biok: orain kantu bat, gero bestea: zein baño zein ederrago, goxoago, ixuriago... Ala bait zan, izan ere: ezpañetatik jario egiten bait zioten bioiri; ezpañetatik jario baño, eztarritik dar-dar-dar jalki obeto... Eta ni erdi- negarrez, ondoraño ukitua, bi frantziskotar jator aien arikeraren xamurrez, Asisko Olerkariari berari "Eguzkiaren Kanta" entzuten bainengoan... Lasarteko Monja Brijidaen kapillau-etxeko baratz-aldera dagon bazkaldegi zaba-lean, antxe...

* * *

Eta leentxuagorik, zer?

Aren eskutitz xamur eta urduriak Gazteizko Seminaria: bat galde, ta bestea galde; neri galde, nik berak baño geiago jakin, alegia... Gizagajoa! ezekian ondo, zein gutxi irakurria nintzan ni, bera iadanik ain jakintsu zan gai mee aietan.

Poema zerabilkian asmotan, ordukotz; poema biotzean egosten ari... eta neri orientazio eske. Gizagajoa! Nik artean arpegiz

ez ezagutzen bera; ezta berak ere ni; eta gizagajoak neri karta, ta neri galde. Ez dakit zer erantzuten nion.

Nereganako galde-bear orrek, ordea, ba zuan bere oin-arri. Leenagoko zerbait.

* * *

Eta leenagoko ori, zer?

Leengo, nik, Bergarako Eusko-Ikaskuntzaren Batzarretan, itzaldi bat irakurri nuala, "Euskal-Poesi errikoari buruz".

1930-gn. urtea zan. Eta andik bost bat urtera beste liburutxo bat argitaldu nuala "Literatura oral euskérica" zeritzana...

Patmosko Apokalipsis bezela izan bide-zan gure Salbatore-
rentzat nere liburu ura. Berak ala aitortzen zuan. Eta urte bere-
tsuan idatzi bait nuan baita, aur-poematxo bezela, nere "Iesu
Aurraren Bizitza" ere. Aur-poema, erri-poema, poema xalo ta
errex...

Artean gure Anai Mitxelena (oraindik Anai Ikasle besterik
ez bait zan) A. Lizarralde zanaren idazti iratzargarrietan irazekirik,
poema bat erdi bearrean zebillen.

Buru-biotzetan, ezkutu-antzean, zebilkion, ibilli, bere asmo
ori; bañan ez ain ezkutuan ere; A. Sudupe batek, eta A. Gazte-
lurrutia batek, ba zuten beren ikasle-lagun Mitxelenaren ametsen
berri. Bañan, ez berak, ez bere lagunak, ezin biderik ebaki. Eta
bitarte ortan or azaltzen dala, Zarauzko Itxaropenan, nere liburu
"Literatura oral euskérica", eta arekin batetsuan neronek bidali
berari Arantzazurara nere "Iesu Aurraren Bizitza" kopia batean.

—Auxe dek nere bidea —esan zuan gure Salbatorek—;
emendikan jo bear diagu.

Bi gauza ikasi zituan A. Salbatorek nere bi lan aietatik:
erriaren estiloan egin bear zuala bere lana, erriaren estilo xumea...
(onomatopeiak eta guzti; kanta zaarraren erara; bertsolarien ari
bizkorrean)... eta kantuz, kantagarri.

Bera lirikoa zan berez, bere temperamentuz; poemak, berriz, epika-apur ere bear... Bañan erriak ere ba du bere epika; "Alostorrea" ta "Arranoak bortietan" naiko epiko dira. Dana-dala, ordea, Arantzazuren poemari epika-turuta baño areago bait zegokion lirika goxo; gure A. Mitxelenaren erabateko reazioa auxe izan zan:

—Erri-kantaren bidetik jo bear diat garbi-garbi; orixe dek nere bidea.

Eta nik, pozik asko, txalo jo berari.

Ori izan zan, A. Salbatorek nere liburutik ikasi zuana. Eta ortixik zetorkion arri, bere lana, egin ala, egin ala, neri erakutsi bearra.

Argi asko ikusten danez, nik berari ez nion besterik egin: bidea erakutsi. Bañan ori ere bai: berak bide artan, nik erakutsi baño askoz geiago ikasi zuala... Askotan oi-dana: Maisuak erakutsi baño geiago ikasleak ikasi.

* * *

Oietzek dira, bada, besteak beste, nik nere biotz-biotzean gorde-gorderik gordetzen ditudan, gure Salbatore Mitxelenaren oroitzapenak.

Manuel Lekuona

1967